
Chystá se bitva o maturanty

Mateřské, základní a střední školy už to mají za sebou. Teď jsou na řadě vysoké. Prudký pokles porodnosti, k němuž došlo na počátku ekonomické transformace po roce 1990, se projeví i v počtu potenciálních vysokoškoláků.

Dosud bylo v jednom ročníku devatenáctiletých zhruba 135 tisíc lidí, v dalších letech jich bude jen přibližně 90 tisíc. Ubylo sice učňů a zvýšil se podíl středoškoláků, ale i tak se na vysoké školy bude hlásit podstatně méně maturantů než dosud. "Stavy uchazečů o studium z řad nových absolventů středních škol se sníží o více než třetinu a tento stav bude trvat nejméně deset let," upozorňuje Alois Houdek, prezident Vysoké školy mezinárodních a veřejných vztahů Praha.

V uplynulých deseti letech se počet vysokých škol prudce zvyšoval. Na počátku roku 1999, těsně před vznikem prvních soukromých vysokých škol, existovalo v Česku 23 veřejných vysokých škol, tři vojenské a jedna policejní. Od té doby vznikly tři nové veřejné (Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Vysoká škola polytechnická Jihlava a Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích), vojenské školy se sloučily do Univerzity obrany a pražská Policejní akademie zůstala. K tomu přibýlo 45 soukromých vysokých škol.

Pro současné středoškoláky je to na první pohled dobrá zpráva.

Bude ubývat škol, kde se konají přijímací zkoušky. I na "výběrových" univerzitách se šance na přijetí zvýší. Otázkou je, zda to nebude na úkor kvality.

Mluvčí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy Tomáš Bouška uvádí, že se dá čekat přinejmenším stagnace počtu vysokých škol. V některých případech asi dojde i k jejich zániku či slučování. "Ministerstvo rozhodně nebude podporovat vznik nových vysokých škol," konstatuje mluvčí.

Odložená poptávka

Vysoké školy mají i další možnosti, jak získat studenty a vydělávat. V minulosti byl přístup ke vzdělání komplikovanější. Někteří lidé, na něž se dříve nedostalo, se rádi chopí příležitosti.

Vědomosti v moderní době velice rychle stárnou, takže školy se mohou zaměřit také na kurzy celoživotního vzdělávání. Kromě toho budou lákat větší počet zahraničních studentů.

"Jako soukromá instituce si na provoz musíme vydělávat vícezdrojovým financováním," zdůrazňuje Milan Kašík, prorektor Vysoké školy finanční a správní.

"Máme například vlastní ediční činnost, vydáváme učebnice a skripta nejen pro vlastní studenty, ale i pro vnější prodej, a tato činnost nesmí být prodělečná," nastiňuje další možnosti.

Ve srovnání s některými vyspělými západoevropskými státy máme vysokoškoláků stále relativně málo. Evropská unie v současné době diskutuje o zavedení orientačního ukazatele, který by sledoval procento populace s terciárním vzděláním ve věku 30 až 34 let, a klade si za cíl dosáhnout do roku 2020 úroveň 40 procent. "Předpokládáme, že v Česku to bude kolem 35 procent, v současné době je to asi 18 procent," říká Bouška. "Protože mezi absolventy ještě zdaleka nedospěli všichni studenti zapsaní ke studiu v době největší kvantitativní expanze systému v letech 2000 až 2009, procento se bude zvyšovat," dodává.

Široký přístup k diplomům

V roce 1989 úspěšně dokončilo vysokou školu 18 580 lidí. V roce 2008 už přes 71 tisíc. Z toho pro někoho vyplývá, že předchozí systém byl elitářský a nyní je přístup k vysokoškolskému vzdělání mnohem demokratičtější.

Nicméně vzniká otázka, zda polovina populace může mít intelektuální předpoklady k vysokoškolskému studiu. Pro příslušníky starší generace je to dost nepředstavitelné.

Někdy se v mezinárodním kontextu porovnává neporovnatelné.

Úroveň odborných vědomostí absolventa české střední průmyslové školy v 70. či 80. letech byla asi podobná, jako v případě mladého bakaláře v některých jiných státech. Vyplývá to i z toho, že v národech, kde se stejná písmena čtou na rozdíl od češtiny zcela různými způsoby, se děti mnohem déle prokousávají čtením a psaním, takže se toho do skončení střední školy nestihnou tolik naučit.

Boloňský model

Dnes se i Česko řídí takzvaným boloňským modelem, v jehož rámci dělíme vysokoškolské studium na stupeň bakalářský, magisterský a doktorský. Česká společnost na tuto změnu nebyla připravena. Zhruba osmdesát procent bakalářů pokračuje v navazujících magisterských oborech, přestože magisterský stupeň už má být většinou zaměřen především na potřeby vědy a výzkumu. "Lidé a zejména instituce by měli akceptovat skutečnost, že bakalářský stupeň je úplným vysokoškolským vzděláním," zdůrazňuje Houdek.

"Současný stav nepokládáme za vhodný, v podstatě se mýjí účinkem strukturování studia podle boloňského modelu," potvrzuje Tomáš Bouška. Cílem ministerstva je zmíněný osmdesátiprocentní podíl snížit. "K tomu využijeme mimo jiné i změny v zásadách pro financování veřejných vysokých škol," vysvětluje Bouška.

Sestřička bakalářka

Mnohá místa, která bývala doménou středoškoláků, začínají obsazovat vysokoškoláci. Týká se to například zdravotnictví, technických profesí, ale i administrativy a obchodu. Tento jev souvisí s ustavičným technickým pokrokem, s rozvojem informačních technologií, s internacionalizací, se stále vyššími nároky na odborné a jazykové schopnosti pracovníků. Roste také význam celoživotního vzdělávání, protože v mnoha oborech jsou znalosti získané před dvaceti lety již zcela zastaralé.

Přesto ale mnozí mladí absolventi nenacházejí uplatnění.

"To, že co Čech, to vysokoškolák, je prostě tragický omyl," prohlásil nedávno prezident Václav Klaus. Podle jeho vyjádření lze toto extenzivní rozšiřování vysokého školství nazvat druhým největším atakem na jeho kvalitu po čistkách v roce 1948.

I mnozí zaměstnavatelé si na úroveň absolventů stěžují.

"Významnou roli sehrává nesoulad teoretického obsahu vzdělávání poskytovaného řadou škol s potřebami praxe," domnívá se Houdek. Podle jeho názoru právě v době, kdy začnou maturovat početně slabé porevoluční ročníky, vzroste poptávka po "užitečné hodnotě vzdělání", tedy jeho praktické aplikovatelnosti.

PETR KORBEL